

Андріана Іванова
м. Ужгород, Україна
Оксана Полякова
м. Київ, Україна

Відтворення засобів стилістичної семасіології у перекладі креолізованого тексту українською

Abstract. *The article sets out to provide analysis of rendering of the means of comic effect of the stylistic semasiology in the creolized text in the translation from the English language into Ukrainian. The notion “comic”, “creolized text” and the classification of the stylistic means of semasiology are considered in the article.*

Having provided the research, we found out that means of stylistic semasiology take 30% among other stylistic means of rendering comic effect in the translation from English into Ukrainian on the material of the radio show “Cabin pressure”.

Key words: *comic, means of comic, creolized text, stylistic semasiology, stylistic means, translation transformations.*

Постановка проблеми. Дослідження поняття «комічного» займає великий пласт наукових робіт в теорії перекладознавства. У тлумачному словнику знаходимо наступне визначення поняття комічного: «комічне – те, що викликає сміх. Джерелом комічного є, як відомо, невідповідність між формою і змістом» [2, с. 248].

Проблематика відтворення засобів комічного у креолізованому тексті є недостатньо опрацьованою у наукових роботах. Зокрема особливості відтворення засобів стилістичної семасіології у перекладі креолізованого тексту з англійської мови на українську потребують детального вивчення.

Актуальність дослідження. Незважаючи на воєнні події на території України, кінотеатри продовжують працювати в Україні і українці мають можливість переглядати нові фільми у кінотеатрах, а отже специфіка перекладу кінотексту як креолізованого типу тексту з англійської мови на українську є актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукове дослідження поняття комічного відображено у роботах Т. Г. Лук'янової, С. В. Баранової, О. В. Борисової, О. В. Рарик, Ю. О. Савіної, Р. С. Колесник, С. П. Білокурової, М. М. Юрковської, Н. Ю. Степанової, О. М. Линтвар, в той час дослідження специфіки перекладу креолізованого тексту знаходимо у наукових роботах О. В. Завадської, О. В. Полякової, Ю. М. Плетенецької, М. В. Сітцевої та інших. До засобів комічного, що відносяться до стилістичної семасіології слідом за Ю. М. Скребновим відносимо порівняння, метафору, епітети, уособлення, метонімію, синекдоху, алегорію, антономазію, парні синоніми, евфемізми, перифрази, антитезу, оксюморон, іронію.

У статті ми аналізуємо специфіку відтворення засобів стилістичної семасіології у кінотексті радіошоу “Cabin pressure”. Під кінотекстом розуміємо креолізований тип тексту, який містить вербальну та невербальну системи, які забезпечують цілісність, зв’язність тексту і є взаємопов’язаними, тому врахування невербальної системи є важливою умовою досягнення адекватного перекладу [1, с. 6].

Мета статті. В українському кінопрокаті виходять нові кінострічки, які потребують адекватного кіноперекладу українською. Мета статті полягає у дослідженні специфіки відтворення засобів стилістичної семасіології у перекладі креолізованого тексту українською, оскільки це питання є недостатньо дослідженим в наукових роботах. Перекладацьке дослідження базується на матеріалі радіошоу “Cabin pressure” [5; 6] та його офіційного перекладу українською [3; 4].

Виклад основного матеріалу. В ході аналізу засобів стилістичної семасіології в досліджуваному радіошоу “Cabin pressure” ми виокремили наступні засоби:

1. Алюзія. Наприклад, у репліці Douglas: “*Sorry, Captain, can’t help you*”. Martin (sighing): “*Simon Says could you balance the fuel?*” – Дуглас: «Вибачте, капітане, нічим не можу допомогти». Мартін (зітхаючи): «Саймон каже не міг би ти перевірити паливо?» наведено розмову двох пілотів під час рейсу. Капітан у відповідь на заперечення одного з пілотів запитує його чи той не міг би перевірити показники палива. Здавалося б звичайна ситуація під час польоту і нічого смішного в ній немає, але комічний ефект таки присутній у наведеному прикладі. Початок репліки зі слів “Simon Says” є алюзією на відому англійську гру, де ведучий дає накази іншим гравцям, що й створює комізм ситуації, адже таким чином капітан Мартін у дотепній формі віддає наказ своєму колезі. Англійську алюзію перекладено українською мовою за допомогою трансформації калькування «Саймон каже», що не передає комічності ситуації в англійському висловлюванні, і відповідно не відтворює прагматичний потенціал англійського висловлювання, адже українському глядачеві може бути незрозуміло, що мовець має на увазі гру, оскільки в Україні така гра не є популярною.

2. Гра слів. Наприклад, у репліці Martin: “*But ... I’ve got my easyJet interview on Wednesday afternoon*”. DOUGLAS: “*Ah well, easyJet, easy go*” – Мартін: «Але... У мене співбесіда з EasyJet у середу в обід». ДУГЛАС: «Ну що ж, *easy Jet, easy go*» пілоти спілкуються про їхні плани на середу. Капітан повідомляє, що він запрошений на співбесіду з авіакомпанією EasyJet. Один із пілотів намагається висміяти його бажання перейти в іншу авіакомпанію, тому він використовує гру слів “*easy Jet, easy go*”, що є грою слів на ідіому “*easy come, easy go*”, що означає «легко прийшло, легко пішло».

В українському перекладі спостерігаємо перенесення гри слів без будь-яких пояснень, що ускладнює розуміння репліки для пересічного українського глядача та не передає комічність англійської репліки.

3. Метафора. Наприклад, репліка *Carolyn*: “*In the very unlikely event of an emergency landing, your inflatable safety jacket is under your seat – and that is precisely where I recommend it stay, given that **the largest body of water** between here and Luton is **an open-air swimming pool** in Daventry*” – Каролін: «У малоймовірному випадку аварійної посадки, ваш надувний жилет розташовується під сидінням – і я раджу там його і залишити, враховуючи, що **найбільше водоймище** між нами та Лютоном – це **відкритий басейн у Давентрі**» є уривком передпольотного інструктажу бортпровідниці Каролін для пасажирів на борту літака. Її монолог наповнений комічними елементами, що є прикладом іронії, адже насиченість комізмом такої відповідальної роботи свідчить про те, що бортпровідниці вже набридла її робота, тому вона хоч якось себе розважає. Одним із таких елементів є метафора “*an open-air swimming pool*”, яку вона використовує на позначення водойми “*the largest body of water*”. Метафора “*the largest body of water*” відтворюється у перекладі українською за допомогою модуляції «*найбільше водоймище*», а метафора “*an open-air swimming pool*” за допомогою калькування «*відкритий басейн*», що нівелює метафоричність англійської репліки.

4. Епітет. Для прикладу наводимо репліку *Carolyn*: “*Your seat belt fastens like this, and unfastens like this. **An invaluable lesson** there for any of you who have never been in a car*” – Каролін: «*Ваш пасок безпеки застібається так і розстібається так. **Безцінний урок** для всіх тих, хто ніколи не їздив в авто*». Бортпровідниця Каролін, продовжуючи свою демонстрацію заходів безпеки, з сарказмом ставиться до своїх пасажирів, адже за допомогою комічних засобів, вона насміхається над ними. Так, показуючи як працює ремінь безпеки, вона стверджує, що це “*invaluable lesson*” для тих людей, хто ніколи не сидів у авто. Епітет “*invaluable*” виступає гумористичним засобом, адже кожна людина у своєму житті хоч раз бачила ремінь безпеки і мала з ним справу, тому такий урок навпаки є безглуздом. В українському перекладі англійський епітет “*invaluable lesson*” відтворюється за допомогою калькування «*безцінний урок*», що є адекватним способом передачі стилістичного засобу.

5. Оксюморон. Наприклад, репліки *Carolyn*: “*And what’s wrong with the hospitals in Boston? Martin: Nothing’s wrong with them! They’re **terribly good**, but they’re fifteen hundred miles away*” – Каролін: «*І що не так із лікарнями у Бостоні? Martin: **Нічого з ними не так! Вони дуже гарні**, але вони на відстані п’ятнадцять тисяч миль від нас*» вимовляються в ситуації, коли екіпаж вирішував де краще приземлитись, адже на борту був непритомний чоловік. Бортпровідниця Каролін наполягала на продовженні польоту до Бостону, щоб передати хворого пасажира медичним працівникам лікарні, але капітан Мартін був проти такої ідеї, тому він з іронічною насмішкою відповідає Каролін, що

лікарні у Бостоні є “*terribly good*”, тобто використано оксюморон з метою надання комічності висловлюванню.

У перекладі українською оксюморон не відтворюється повною мірою, а нейтралізується, оскільки у перекладі українською відбулась трансформація додавання прислівника «*дуже*», що є недоречним, адже прагматичний потенціал англійською стилістичного засобу не відтворюється у перекладі.

6. Антитеза. Наприклад, у репліці Arthur: “*Here we are, gents. Coffee with nothing in it; tea with everything in it. Great cabin address, Douglas. I love cargo flights*” – Артур: «*Ось джентльмени. Кава з нічим і чай з усім. Відмінне звернення до пасажирів, Даглас. Я обожаю вантажні польоти*» антитезу прослідковуємо у вислові Артура “*Coffee with nothing in it; tea with everything in it*”, який намагається пожартувати зі своїми колегами і висміяти сервіс, який вони мають на цьому вантажному рейсі, адже пасажирів відсутні, відповідно напої та їжа теж. У перекладі українською англійська антитеза відтворена за допомогою трансформації модуляції, відповідно протиставлення полягає у словосполученні з *нічим* та з *усім*, що є вдалим відтворенням англійської антитези українською.

7. Порівняння. Наприклад, у репліках “*Martin: Carolyn. Hello. Carolyn: Reykjavik! Reykjavik! Reykjavik!*” MARTIN: “*Carolyn, you sound like you’re coughing up a hairball*”. Carolyn: “*Why in the wide world are we going to Reykjavik?*” – Мартін: «*Каролін. Привіт*». Каролін: «*Рейк'явік! Рейк'явік! Рейк'явік!*» Мартин: «*Каролін, ти звучиш так, ніби викашлюєш шматок волосся*». Каролін: «*Чому ми направляємось в Рейк'явік?*» спостерігаємо невдоволення бортпроводниці Каролін тим, що вони повинні зробити аварійний рейс у Рейк'явіку, і вона наполягає на продовженні рейсу до Бостону. Капітан кепкує над нею, порівнюючи її голос з кішкою, яка викашлює шматок шерсті. В англійській репліці стилістичний засіб порівняння “*you sound like you’re coughing up a hairball*” відтворено за допомогою калькування «*ти звучиш так, ніби викашлюєш шматок волосся*», а основний іменник у порівнянні “*hairball*” відтворено за допомогою описового перекладу «*шматок волосся*». Таким чином, стилістичний засіб збережено у перекладі і комунікативна ціль досягнена. Також, варто зазначити, що у даному уривку присутня сленгова одиниця «*Why in the wide world*», яка у перекладі повністю вилучається, що зумовлює втрату комічності репліки.

8. Гіпербола. Наприклад, у репліках Douglas: “*How did it go? Martin: Fine. Fine. Fine. Fine. Arthur*” ... Douglas: “*Well, anything you say thousand times is obviously true*” – Дуглас: «*Ну, як все пройшло?*» Мартін: «*Нормально. Нормально. Нормально. Нормально. Артур*»... Дуглас: «*Що ж, очевидно, що все, що ти стверджуєш тисячу разів, правда*» Дуглас насміхається над Мартіном, який очевидно дуже нервував через неприємну розмову з пасажиром.

Тому на запитання чи все пройшло добре, він відповів «*нормально*» 5 разів. Дуглас використовує перебільшення, тобто гіперболу, щоб лишній раз понасміхатись над колегою, і говорить, що той повторив одне і те ж тисячу разів “*thousand times*”. В українському перекладі використовується калькування, що повністю відтворює засіб комічного і зберігає прагматичний потенціал англійського жарту.

Висновки. У досліджуваному креолізованому тексті ми дослідили засоби стилістичної семасіології, які використовуються для відтворення комічного ефекту на стилістичному рівні, адже саме стилістика є безумовним джерелом образності та надання звичайним поняттям яскравого зображення. Серед засобів стилістичної семасіології в креолізованому тексті радіошоу “Cabin Pressure” ми виокремили найчастіше вживані стилістичні засоби, а саме алюзії, метафори, епітети, гіперболу, оксюморон, порівняння, антитезу та гру слів. Такі стилістичні одиниці надають образності висловлюванню та виражають приховану іронію та сарказм. В українському перекладі ці засоби відтворено за допомогою калькування, модуляції, компенсації, додавання; в процесі відтворення метафор використовується заміна образу; іноді зустрічається англломовне перенесення стилістичного засобу, зокрема, гри слів, що, на нашу думку, є недоцільним, адже такий переклад українською є незрозумілим цільовій аудиторії та не передає комічність англійської репліки.

Література

1. Стратегії добору ліпсінк-відповідників в українському дубляжі англломовних анімаційних фільмів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Полякова Оксана Вікторівна ; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2015. –19 с.
2. Словник української мови: в 11 томах. – Том 4, 1973. – Стор. 248.
3. BBC Radio 4. Cabin Pressure. 1.6. Бостон. URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b04vf25d> (дата звернення: 01.10.2022)
4. BBC Radio 4. Cabin Pressure. 1.6. Куала-Лумпур. URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b04vf25d> (дата звернення: 01.10.2022)
5. BBC Radio 4. Cabin Pressure. 1.6. Boston. URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b00lmcxj/episodes/guide> (дата звернення: 01.10.2022)
6. BBC Radio 4. Cabin Pressure. 2.5. Kuala Lumpur. URL: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b00lyvz7> (дата звернення: 01.10.2022)